

Отримано: 24 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 28 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 06 березня 2019 р.

e-mail: ihor.y.kulyniak@lpnu.ua

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-113-118

Кулиняк І. Я., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Бородавко А. П. Оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 113–118.

УДК 336.71 (477)

JEL-класифікація: G21

Кулиняк Ігор Ярославович,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій
Національного університету «Львівська політехніка»

Прокопишин-Рашкевич Любов Миколаївна,

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту організацій
Національного університету «Львівська політехніка»

Бородавко Анастасія Петрівна,

Національний університет «Львівська політехніка»

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

У роботі систематизовано напрацювання науковців у галузі фінансової безпеки та запропоновано вдосконалений науково-методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України, який ґрунтується на розрахунку інтегрального індексу з подальшим ранжуванням і групуванням банківських установ за рівнем фінансової безпеки. Цей підхід дозволяє оперативно, на основі найбільш суттєвих і доступних офіційних статистичних показників, виявити проблемні банки та своєчасно ухвалити регулятивні управлінські рішення щодо мінімізації дії негативних чинників і загроз та підвищити їхню фінансову стійкість і рівень безпеки банківського сектору країни загалом.

Ключові слова: фінансова безпека, комерційний банк, інтегральний індекс, індикатор фінансової безпеки, нормування індикаторів, метод попарних порівнянь.

Кулиняк Ігорь Ярославович,

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента организаций
Национального университета «Львовская политехника»

Прокопишин-Рашкевич Любовь Николаевна,

кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры менеджмента организаций
Национального университета «Львовская политехника»

Бородавко Анастасия Петровна,

Национальный университет «Львовская политехника»

**ОЦЕНКА УРОВНЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ**

В работе систематизированы наработки ученых в сфере финансовой безопасности и предложен усовершенствованный научно-методический подход к оценке уровня финансовой безопасности коммерческих банков Украины, основанный на расчете интегрального индекса с последующим ранжированием и группировкой банковских учреждений по уровню финансовой безопасности. Этот подход позволяет оперативно на основе наиболее существенных и доступных официальных статистических показателей выявить проблемные банки и своевременно принять необходимые регулятивные управленческие решения по минимизации воздействия негативных чинников и угроз и повысить их финансовую устойчивость и уровень безопасности банковского сектора страны в целом.

Ключевые слова: финансовая безопасность, коммерческий банк, интегральный индекс, индикатор финансовой безопасности, нормирования индикаторов, метод попарных сравнений.

Ihor Kulyniak,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management of Organizations,
Lviv Polytechnic National University

Lyubov Prokopyshyn-Rashkevych,

PhD in Economics, Senior Lecturer at the Department of Management of Organizations, Lviv Polytechnic National University

Anastasiya Borodavko,

Lviv Polytechnic National University

EVALUATION OF COMMERCIAL BANKS FINANCIAL SECURITY LEVEL IN UKRAINE

In the article, basing on the previous research, the scientific and methodological approaches have been improved in order to evaluate the financial security level of commercial banks in Ukraine. The evaluation of the integral index of commercial banks' financial security is the core element of the proposed approach. The integral index is suggested to be calculated in accordance with the following sequence of stages: 1) the formation of indicators list; 2) determination of indicators' characteristic values; 3) collection of statistical data for the calculation of indicators; 4) the indicators valuation; 5) the indicators' weight determination; 6) integral index calculation.

The article proposes a system of banks' financial security indicators and their characteristic values constituting the structure of the integral index. Indicators were chosen in accordance with the principle of information availability, that is, the availability of statistical data for its calculation. To determine the weight of the indicators, the method of pairwise comparisons is proposed. The evaluated indicators are compared with each other in pairs and the results are entered into the matrix. To determine the banks' financial security levels the universal scale of Harrington is proposed.

On the basis of official statistics published on 01.01.2019 by the National Bank of Ukraine, integral financial security indexes of all commercial banks that have a license for banking activity are defined. According to the results of Ukrainian banks ranking and grouping, banks with a high, sufficient, average, low and critical level are distinguished by the value of the financial security integral index.

Evaluation of the commercial banks financial security level is an important stage in terms of control functions of executive authorities, research institutes and other stakeholders. This issue is especially relevant in the context of the risk and instability in the financial sector of the Ukrainian economy. Taking into account the most significant and accessible official statistical indicators, this approach allows to identify problem banks and adopt necessary regulatory and managerial decisions to minimize the negative effects and threats. In this case financial stability and banking sector security level tend to be increased.

Key words: *financial security, commercial bank, integral index, financial security indicator, indicator valuation, method of pairwise comparisons.*

Постановка проблеми. Банківські установи – центральна ланка, що забезпечує функціонування фінансової системи країни. Зараз складно уявити будь-які фінансові операції, що відбуваються без участі комерційних банків. Беззаперечно, комерційні банки беруть участь у всіх соціально-економічних процесах, акумулюючи фінансові ресурси суспільства й забезпечуючи їх ефективний і раціональний розподіл. Україна активно долучається до світових глобалізаційних процесів, зокрема й у фінансовій галузі. Але враховуючи політичну нестабільність, економічні проблеми та соціальну напруженість у суспільстві, а також значний вплив зовнішніх чинників, зокрема військове протистояння на Сході України з Російською Федерацією, фінансова система пронизана значною кількістю ризиків, які досить складно виявляти та запобігати їм на початкових етапах. Цьому повинне сприяти постійне та систематичне дослідження, вчасне виявлення потенційних чинників і загроз виникнення фінансової безпеки в банківському секторі. Вплив не всіх загроз можна нейтралізувати, але вчасне виявлення дозволить зменшити їхній негативний вплив на ефективність функціонування об'єкта.

В останні роки спостерігаємо погіршення показників рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності низки комерційних банків. В Україні існує тенденція до скорочення кількості банківських установ вітчизняних власників, причому банки з іноземним капіталом (зокрема зі 100% іноземним капіталом) демонструють незначні зміни в кількості [1, с. 39]. Якщо 2014 року в Україні функціувало 180 банків, то вже станом на кінець 2018 року їхня кількість зменшилася більше ніж удвічі (станом на 01.01.2019 р. зареєстровано 77 банків [2]). Скорочення кількості банківських установ вітчизняних власників свідчить про неефективність роботи менеджменту та неспроможність протистояти фінансовим загрозам. Оцінювання рівня фінансової безпеки банківських установ країни потрібне, щоб забезпечити ефективність функціонування як окремого банку, так і банківської системи країни загалом, зокрема для вчасного формування заходів захисту від зовнішніх і внутрішніх дестабілізаційних чинників і запобігання їхньому негативному впливу. Варто зазначити, що оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку важливе не тільки для держави, але й для інвесторів – адже високий рівень безпеки дає більші гарантії збереження та примноження вкладених інвестицій, особливо це актуально в умовах ризику і нестабільності фінансового сектора економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, зокрема комерційних банків, нова та недостатньо проаналізована в науці. Більшість досліджень присвячені вивченню теоретичних аспектів фінансової безпеки, з-поміж них вагомі праці М.-М. Р. Барилюк [3], О. Б. Васильчишин [4], Т. Сак [5] та ін. Аналіз досліджень засвідчив наявність значної кількості підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки банківського сектору, зокрема І. М. Крупка [6] обґрунтовує доцільність використання економічних нормативів для оцінювання фінансово-економічної безпеки банківської системи України; А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун та В. С. Домбродський [7] пропонують систему показників та коефіцієнтів, а В. І. Франчук та С. І. Мельник [8] рекомендують застосовувати методи економіко-математичного моделювання. Я. В. Жарій [9] визначає інтегральний показник фінансової безпеки банку на основі експрес-аналізу фінансового стану банку,

а за допомогою системи анкетування пропонує виявляти ключові зовнішні та внутрішні загрози, що негативно впливають (або вплинуть) на діяльність банку. Міністерство економічного розвитку і торгівлі в «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [10] пропонує визначати рівень банківської безпеки за допомогою індикаторів, базованих на статистичних даних.

Незважаючи на значний доробок учених, подальшого удосконалення потребує методичний інструментарій оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку, який би комплексно та з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання і напрацювань українських і міжнародних учених у царині фінансової безпеки дозволяв оперативно оцінити стан фінансової безпеки банківського сектору як органам виконавчої влади, науковим інститутам та іншим зацікавленим сторонам для ухвалення управлінських рішень щодо аналізування, запобігання та мінімізації впливу реальних і потенційних загроз у банківській галузі.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – запропонувати удосконалений науково-методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України, а також проранжувати і згрупувати банківські установи за рівнем фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. На основі опрацювання підходів науковців та власного досвіду, ми пропонуємо оцінювати рівень фінансової безпеки комерційних банків України за допомогою розрахунку інтегрального індексу. Розраховувати інтегральний показник будемо в такій послідовності.

1. Формування переліку індикаторів.

Перелік індикаторів фінансової безпеки комерційних банків України ми сформуваємо з урахуванням принципів інформаційної доступності (наявність статистичних даних для розрахунку того чи того індикатора), репрезентативності (обрано найбільш суттєві індикатори, які впливають на рівень фінансової безпеки банку) та достовірності (індикатори адекватно відображають стан фінансової безпеки банку). Запропонований перелік індикаторів фінансової безпеки комерційного банку України наведено в табл. 1.

2. Визначення характеристичних значень індикаторів.

Пропонуємо визначити характеристичні значення індикаторів фінансової безпеки комерційних банків за методикою, яку розробило Міністерство економічного розвитку і торгівлі, яка наведена у «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [10] (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристичні значення індикаторів фінансової безпеки банку

Назва індикатора	Характеристичні значення індикаторів									
	X ^L _{крит}	X ^L _{небезп}	X ^L _{нездв}	X ^L _{здв}	X ^L _{опт}	X ^R _{опт}	X ^R _{здв}	X ^R _{нездв}	X ^R _{небезп}	X ^R _{крит}
Співвідношення наданих кредитів і залучених коштів в іноземній валюті (K_K), %	50	70	80	85	90	110	130	140	160	180
Норматив миттєвої ліквідності (Н4), %	0	10	15	18	20	–	–	–	–	–
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), %	–	–	–	–	–	0	10	15	20	25
Рентабельність активів (ROA), %	-1	0	0,5	1	1,5	–	–	–	–	–
Рентабельність капіталу (ROE), %	-1	0	5	10	15	–	–	–	–	–
Рівень міжбанківських кредитів у зобов'язаннях ($K_{МБК}$), %	–	–	–	–	–	0	10	15	25	40
Коефіцієнт надійності ($K_{над}$), %	5	15	20	25	30	40	45	50	55	65

Примітка. L (ліва частина) – для індикаторів, які є стимуляторами, нормування відбувається за критеріями лівої частини; R (права частина) – для індикаторів, які є дестимуляторами, нормування відбувається за критеріями правої частини.
Джерело: запропоновано авторами.

3. Збір статистичних даних для розрахунку індикаторів.

4. Нормування індикаторів.

Приведення індикаторів, різних за типами (стимулятори, дестимулятори, змішаний тип), до інформаційної односпрямованості та розмірності тлумачень характеристичних значень відбувається шляхом нормування. Нормування індикаторів здійснюється за допомогою лінійної функції так, щоб характеристичні значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали. Перехід від абсолютних до нормованих значень індикаторів дозволяє вимірювати індикатори за шкалою від 0 до 1 або у відсотках: 0 відповідає 0%, 1 – 100%. Отже, отримане нормоване значення індикатора характеризує своєю величиною ступінь наближення до оптимального значення 1.

5. Визначення вагомості індикаторів.

Для визначення вагомості пропонуємо скористатися методом попарних порівнянь, який полягає в тому, що оцінювані індикатори попарно порівнюють між собою і результати заносять у матрицю. Послідовність визначення вагомості з використанням методу попарних порівнянь описано в джерелі [11]. Результати визначення вагомості індикаторів фінансової безпеки комерційного банку наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати визначення вагомості індикаторів фінансової безпеки банку

Індикатори	K_K	H4	H9	ROA	ROE	$K_{МБК}$	$K_{над}$	Сукупна частота переваг за рядком	Сукупна частота переваг за стовпцем	Сукупна частота переваг	Ваговий коефіцієнт, w_i
K_K	–	K_K	H9	ROA	ROE	K_K	K_K	3	–	3	0,14
H4	–	–	H4	ROA	ROE	H4	H4	3	–	3	0,14
H9	–	–	–	H9	ROE	$K_{МБК}$	$K_{над}$	1	1	2	0,10
ROA	–	–	–	–	ROA	ROA	ROA	3	2	5	0,24
ROE	–	–	–	–	–	$K_{МБК}$	ROE	1	3	4	0,19
$K_{МБК}$	–	–	–	–	–	–	$K_{над}$	–	2	2	0,10
$K_{над}$	–	–	–	–	–	–	–	–	2	2	0,10
Разом								11	10	21	–

Джерело: розраховано авторами.

6. Розрахунок інтегрального індексу.

Для розрахунку інтегрального індексу пропонуємо скористатися такою формулою:

$$I = \sum_{i=1}^m n_i \cdot w_i \quad (1)$$

де I – інтегральний індекс фінансової безпеки банку; w_i – вагові коефіцієнти i -го індикатора фінансової безпеки банку; n_i – нормовані значення i -го індикатора фінансової безпеки банку; m – кількість індикаторів фінансової безпеки банку (у нашому випадку $m = 7$).

Значення інтегрального індексу фінансової безпеки банку коливається в межах від 0 до 1. Що вище значення інтегрального індексу, то вищий рівень фінансової безпеки банку і навпаки.

7. Ранжування та групування банків за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки

У науковій літературі немає однозначної шкали групування банків за рівнем фінансової безпеки, тому скористаємось універсальною шкалою Харрінгтона, яку за основу використовує більшість учених у своїх наукових дослідженнях [5; 13]. Рівень фінансової безпеки банку визначатимемо залежно від значення інтегрального індексу фінансової безпеки банку (I): високий рівень $I \in (0,8 - 1]$; достатній рівень $I \in (0,63 - 0,8]$; середній рівень $I \in (0,37 - 0,63]$; низький рівень $I \in (0,2 - 0,37]$; критичний рівень $I \in [0 - 0,2]$. Результати ранжування та групування комерційних банків України за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки в порядку спадання станом на 01.01.2019 р. подано в табл. 3.

Таблиця 3

Результати ранжування та групування банків за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки банку (I), станом на 01.01.2019 р.

Назва банку	Значення інтегрального індексу	Рейтинг банку	Назва банку	Значення інтегрального індексу	Рейтинг банку
Банки з високим рівнем фінансової безпеки			Банки з достатнім рівнем фінансової безпеки		
АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	0,949	1	АТ «АСВІО БАНК»	0,709	41
АТ «ТАСКОМБАНК»	0,911	2	АТ «Дойче Банк ДБУ»	0,704	42
АТ «ПРЕУС БАНК МКБ»	0,906	3	АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК»	0,703	43
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	0,887	4	АТ «МІБ»	0,697	44
АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»	0,876	5	АТ «БАНК АВАНГАРД»	0,691	45
ПАТ «БАНК ВОСТОК»	0,868	6	Укр.банк реконстр.та розв.	0,689	46
АТ «А – БАНК»	0,866	7	АТ «КОМІНВЕСТБАНК»	0,679	47
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	0,856	8	АТ «БАНК 3/4»	0,679	48
АТ «БАНК «ГРАНТ»	0,856	9	АТ «КРИСТАЛБАНК»	0,671	49
АТ «АЛЬФА-БАНК»	0,846	10	АТ «БАНК СІЧ»	0,667	50
АТ «БАНК АЛЬЯНС»	0,842	11	АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»	0,665	51

Продовження таблиці 3

АТ «ОТП БАНК»	0,839	12	АТ «КБ «ГЛОБУС»	0,655	52
АТ «Ідея Банк»	0,838	13	АТ «МЕГАБАНК», Харків	0,646	53
Акціонерний банк «Південний»	0,837	14	АТ «БАНК «ПОРТАЛ»	0,640	54
АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»	0,819	15	АТ «РВС БАНК»	0,635	55
АТ «МетаБанк»	0,819	16	БАНК ІНВЕСТ. ТА ЗАОЦАДЖЕНЬ	0,631	56
АТ «СІТІБАНК»	0,811	17	Банки із середнім рівнем фінансової безпеки		
АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК»	0,806	18	ПАТ «МТБ БАНК»	0,628	57
АТ «МОТОР-БАНК»	0,806	19	АТ «ЄПБ»	0,622	58
ПАТ «КРЕДОБАНК»	0,801	20	АТ «БТА Банк»	0,618	59
Банки з достатнім рівнем фінансової безпеки			АТ «АЙБОКС БАНК»	0,579	60
АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	0,799	21	АТ «ОЩАДБАНК»	0,567	61
АТ «Укресімбанк»	0,795	22	АТ АКБ «АРКАДА»	0,543	62
АТ «КБ «ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ»	0,795	23	АТ «БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ»	0,543	63
«ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК»	0,790	24	Полікомбанк	0,495	64
АТ «АП БАНК»	0,790	25	ПАТ АКБ «Львів»	0,472	65
АТ «Полтава-банк»	0,786	26	АТ «БАНК ФОРВАРД»	0,432	66
АТ «ІНГ Банк Україна»	0,774	27	ПАТ «Промінвестбанк»	0,425	67
АТ «УКРСИББАНК»	0,771	28	ПАТ «ОКСІ БАНК»	0,422	68
АТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК»	0,757	29	АТ «СКАЙ БАНК»	0,402	69
АТ «КІВ»	0,751	30	АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»	0,375	70
АБ «УКРГАЗБАНК»	0,746	31	АТ «АЛЬПАРІ БАНК»	0,373	71
АТ «АКБ «КОНКОРД»	0,741	32	Банки з низьким рівнем фінансової безпеки		
ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»	0,740	33	АТ «ПРАВЕКС БАНК»	0,364	72
АТ «АЛЬТБАНК»	0,737	34	АТ «УКРСОЦБАНК»	0,345	73
АТ «ПУМБ»	0,736	35	АТ «ЮНЕКС БАНК» м. Київ	0,344	74
ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК»	0,730	36	АТ «СБЕРБАНК»	0,319	75
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	0,724	37	АТ «Місто Банк»	0,314	76
ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР»	0,720	38	Банки з критичним рівнем фінансової безпеки		
АТ «АБ «РАДАБАНК»	0,711	39	АТ «ВЕРНУМ БАНК»	0,187	77
ПАТ «БАНК «УКРАЇН.КАПІТАЛ»	0,710	40			

Джерело: розраховано авторами.

Висновки. Результати дослідження potwierджують, що станом на 01.01.2019 р. для 20 комерційних банків України характерний високий рівень фінансової безпеки, що свідчить про значну результативність роботи менеджерів, дотримання обов'язкових нормативів, високу ефективність управління фінансовими ресурсами, якісну систему управління фінансовими ризиками та протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам. Для 36 комерційних банків характерний достатній рівень фінансової безпеки, що свідчить про неспроможність банків повністю спрогнозувати настання та протистояти фінансовим загрозам. До цієї групи належать чотири банки з державною часткою. До групи із середнім рівнем фінансової безпеки віднесено 15 банків. Для п'яти банків характерний низький рівень фінансової безпеки, що свідчить про негативні фінансові результати, наявність значних відхилень у дотриманні нормативів, неспроможність банків ефективно протидіяти фінансовим загрозам. Найнижчий рівень фінансової безпеки – критичний – виявлено в АТ «Вернум Банк» (31.10.2018 р. ухвалено рішення про припинення його банківської діяльності).

Варто зазначити, що оцінювання рівня фінансової безпеки банків потрібний процес, оскільки від адекватної оцінки залежить своєчасне ухвалення ефективних управлінських рішень щодо мінімізації дії негативних чинників і загроз на фінансову стійкість комерційних банків, що, своєю чергою, впливає на рівень фінансової стабільності всієї банківської системи країни.

Література:

1. Кулиняк І. Я. Банки з іноземним капіталом: рейтингування та роль у забезпеченні сталого розвитку фінансового сектору України. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 3. С. 36–50.
2. Показники банківської системи. *Офіційний веб-сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (Дата звернення: 20.02.2019).
3. Барилюк М.-М. Р. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «фінансова безпека комерційного банку». *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 176–181.
4. Васильчишин О.Б. Фінансова безпека банківської системи України: філософські детермінанти: монографія. Тернопіль, 2017. 358 с.
5. Сак Т. Фінансово-економічна безпека комерційних банків України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 66–71.
6. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2012. № 6. С. 168–175.
7. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбродський та ін.; за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми: УАБС НБУ, 2009. 295 с.
8. Франчук В. І., Мельник С. І. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: серія економічна: зб. наук. пр.* 2012. №1. С. 48–58.
9. Жарій Я.В. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Фінансові дослідження*. 2016. № 1. С. 130–137.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (Дата звернення: 20.02.2019).
11. Гладких Д.М. Вплив банків з капіталом російського державного походження на фінансову безпеку України. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3. С. 125–133.
12. Парне порівняння. *Веб-сайт технічної енциклопедії TechTrend*. URL: <http://techtrend.com.ua/index.php?newsid=14581> (Дата звернення: 20.02.2019).
13. Гриценко К. Г. Комплексна оцінка рівня фінансової безпеки страхової компанії. *Моделювання та інформаційні технології в економіці*: монографія / за заг. ред. Соловйова В. М. Черкаси: Брама-Україна, 2014. С. 407–418.